

Zelf is ze autistisch. Daardoor begrijpt ze schrikachtige dieren als geen ander. Ze zet zich in voor hun rechten, maar adviseert ook rustig de vleesindustrie. Wat drijft zoöloge Temple Grandin?

‘Ik heb het zenuwstelsel van een prooidier’

Temple Grandin (60) ziet eruit alsof ze zo van de ranch komt. Op de borst van haar *cowboy-style* spijkerblouse zijn links en rechts twee witte paardenhoofden geborduurd. Om haar nek zit de bijpassende halsdoek. Het zware Colorado-accent en het wat verwilderde haar maken het beeld compleet. Van deze professor hoeft je geen ingewikkelde taal te verwachten.

Ze heeft het ver geschopt voor iemand die als kind zware symptomen van autisme had. Toen ze twee was, sprak ze nog geen woord. Ze lachte niet, zocht geen interactie met haar ouders en ze smeerde haar poep op de muren. Pas toen ze bijna vijf was, leerde ze praten.

Nu is ze hoogleraar zoölogie aan de Universiteit van Colorado, en geeft ze over de hele wereld lezingen over haar twee specialismen: autisme en veehouderij. In haar laatste boek, *Denken als de dieren*, legt ze uit wat die twee met elkaar te maken hebben. Juist door haar autisme heeft ze een buitengewoon inzicht in de gevoelens en gedachten van dieren. Zij voelt en denkt namelijk op dezelfde manier.

Bang voor zwarte hoeden

‘Het eerste wat je moet doen om een dier te grijpen, is taal loslaten. In plaats van te denken in woorden, moet je beginnen in plaatjes te denken, in geluid, in geur, in aanrakingen. Ik ben zelf ook een visuele denker. Mijn geest werkt zoals Google Afbeeldingen, een plaatjeszoekmachine. Noem eens iets wat ik hier in deze kamer niet kan zien. Een cabriolet? Oké. Ik zie een tijdschrift dat ik gisteren las over cabrio’s. O, nu zie ik een film waarin ze het dak niet

dicht kregen en het regende en ze werden allemaal nat.’ Grandin begint te grinniken. ‘Toen we klein waren, deden we een keer iets heel stouts: rotte appels gooien. Sommigen kwamen per ongeluk in een cabriolet. Dat was heel stout!’ Ze glundert en giechelt alsof het gisteren was.

Grandin kijkt je weinig aan, spreekt in uitroeptekens, en in haar enthousiasme en echtheid is ze soms zo aandoenlijk als een kind.

‘Het visuele denken werkt associatief en heel specifiek,’ legt ze uit. ‘Zo ook bij dieren. Ik beschrijf in mijn boek een paard dat bang is voor zwarte cowboyhoeden. Het is ooit slecht behandeld door een man met een zwarte hoed. Dat is puur een visuele associatie.’

Een andere overeenkomst die Grandin heeft met dieren, zijn haar emoties. ‘Ik heb wel degelijk emoties. Ik kan blij zijn, verdrietig, boos. En ik kan zeker angstig zijn. Maar de emoties zijn eenvoudiger dan die van de meeste mensen, en veel meer in het hier en nu. Dieren hebben hetzelfde.’ Ze heeft naar eigen zeggen het zenuwstelsel van een prooidier. Angst is haar hoofdemotie. Net als dieren als koeien, paarden en herten is ze altijd op haar hoede.

‘Hoe zou jij je voelen als er tien cobra’s in deze kamer zouden rondglijden en je moest hier blijven? Stel je voor dat je dat gevoel altijd had. Een constant gevoel van dreiging.’

Grandin slikt al 25 jaar antidepressiva die haar angsten onderdrukken. Maar de neiging zich te oriënteren op gevaar is er nog wel. ‘Het zit voortdurend in mijn achterhoofd als ik niet zeker weet of iets wel goed geregeld is.’

Diervriendelijke slachthuizen

Grandins begrip voor die hevige angst en haar zintuiglijke manier van denken maken dat ze zich bijzonder goed kan verplaatsen in de belevingswereld van vee. Op die manier heeft ze al vele problemen opgelost bij slachthuizen en veehouderijen. Details die gewone mensen over het hoofd zien, ziet Grandin meteen. Een glinsterend stukje metaal op het pad, een te snelle overgang van licht naar donker, een wapperende jas over een hek. Dat zijn precies de dingen waarvan een koe volledig van streek kan raken.

Ze ontwierp complete ‘humane’ slachtlijnen en hervormde die van McDonald’s. ‘Als het goed gedaan wordt,’ zegt Grandin, ‘loopt het vee heel rustig naar binnen.’ Ze benadrukt zowel het voordeel voor de dieren als voor de commercie. Als de dieren minder stress hebben, is het vlees van betere kwaliteit en kost het productieproces minder tijd, gebeuren er minder ongelukken en bespaart het bedrijf uiteindelijk geld. Ze is als voorvechtster van dierenrechten en dierenwelzijn geen principieel tegenstander van de vleesindustrie. ‘Alles gaat dood. Ik heb wel wat slechtere alternatieven gezien. Verslonden worden door een leeuw, hoe denk je dat dat voelt? Of doodgaan van de honger doordat je tanden oud en te slecht zijn geworden en je niet meer kunt grazen? Dat is niet erg prettig. De natuur is wreed. Ik geloof in biologische symbiose, een relatie waar beide partijen van profiteren: wij eten de dieren op, maar we zijn ze een goed leven verschuldigd.’

Kalmeringsmachine

Naast haar werk in de vleesindustrie maakt Grandin zich sterk voor goede zorg voor kinderen met autisme en verwante stoornissen. Op de ranch van haar tante zag ze hoe de koeien, voordat ze een injectie van de dierenarts kregen, in bedwang werden gehouden in een metalen constructie die het lichaam van het dier van twee kanten omklemde. Ze zag hoe rustig de koeien ervan werden. ‘Ik wil er ook in!’ zei

ze tegen haar tante. Zelfs nu kruipt ze nog regelmatig op handen en voeten in haar zelfontworpen *squeeze machine* om te kalmeren. Stevige druk heeft inderdaad een rustgevend effect op het zenuwstelsel. Soortgelijke constructies worden nu ook gebruikt in behandelcentra voor autistische kinderen.

Je moet een jong autistisch kind bezighouden, stelt ze. Ook als het kind zelf geen interesse heeft in contact. ‘Vooraf bij een kind dat niet praat, geen oogcontact maakt en zich raar gedraagt, moet je ingrijpen. Het ergste wat je kunt doen is ze in een hoekje laten zitten verpieteren! Wees voorzichtig met zintuiglijke prikkels. Ga naar een rustige ruimte en speel voorzichtig samen. Werk aan interactie! Ik vond

‘Tot mijn vijftigste wist ik niet dat mensen van die kleine oogsignalen hebben waaraan je kunt zien of ze blij zijn of geïrriteerd’

het als kind fijn om urenlang zand tussen mijn vingers te laten stromen. Een leraar zou bijvoorbeeld kunnen beginnen met ook zand door zijn handen te laten stromen. Dan zou je een spelletje kunnen maken en het om en om doen. Bouw de interactie van daaruit langzaam op. En haal er iemand bij, want gezinnen worden gek als ze dit alleen moeten doen. Een student of een oma kan net zo effectief zijn als een professional.’

Ze benadrukt het belang van het leren van sociale regels. ‘Ik ben opgevoed in de jaren vijftig en de sociale regels werden strak onderwezen. Dat was goed voor me. Ik moest bepaalde dingen gewoon doen. Ik leerde dat ik mensen moest aankijken, al kwam ik er maar niet achter waarom. Tot mijn vijftigste wist ik niet dat mensen van die kleine oogsignalen hebben waaraan je kunt aflezen of je iemand blij maakt of geïrriteerd. Ik kan nog steeds geen ogen lezen. Ik pik geen lichaamstaal op. Net als veel andere autisten en mensen met leerproblemen kan ik niet multitasken. Als ik iemand moet aankijken, leidt me dat heel erg af van luisteren.’

TEKST: DAGMAR VAN DER NEUT ■ BEELD: MERLIJN DOOMERNIK

'Nerds zijn nuttig. Maar ze moeten wel beleefd zijn. En schoon'

Onbegrijpelijk gezoen

Het valt op dat Grandin vaak dezelfde zinnen een aantal keer herhaalt. Vroeger noemden haar klasgenootjes haar plagerig 'Bandrecorder'. In haar hoofd slaat ze zinnen op als in een archief. Nu ze zestig is, zitten er zoveel zinnen in het archief dat het minder opvalt dat ze ze kant-en-klaar ophaalt.

Hoe vervreemd Grandin zich kan voelen van anderen, beschreef Oliver Sacks in zijn boek *Een antropoloog op Mars*. De voor haar onbegrijpelijke gedragingen die ze als een wetenschapper observeerde bij haar leeftijdsgenoten noemde ze *Interesting Social Phenomena*, of *ISP's*. 'Toen de Beatles op tv kwamen, lag mijn kamergenote op de middelbare school gillend op de grond te rollen. Mensen trokken gras uit de grond waar Ringo Starr had gelopen. *That's just stupid!* Mensen zijn zo irrationeel! Ik begreep er helemaal niets van. Laatst zat ik in een vliegtuig en een stelletje naast me zat maar te zoenen en heel klef naar elkaar te kijken. Ik dacht: Er is hier iets gaande... Een emotioneel-verbondenheidsding.'

Toch heeft Grandin wel vrienden voor wie ze in de bres springt als hun iets wordt aangedaan. Ze kan zich wel inleven in gevoelens die ze zelf ook heeft ervaren. 'Ik kan me inleven in angst, want angst is mijn hoofdemotie. Als een van mijn vrienden een gebroken hart heeft, zou ik dat proberen te begrijpen door me te herinneren hoe overstuur ik was toen ik een keer ontslagen werd. Ik stel me voor dat het waarschijnlijk net zo iets is.'

Grandin verklaart haar gebrek aan begrip voor sociale relaties door de aard van haar stoornis. 'Autisme is een stoornis waarbij verschillende afdelingen in de hersenen niet met elkaar in verband staan. Ik visualiseer het brein graag als een groot kantoorgebouw. Bovenin zit de directeur en daaronder zitten alle kantoren. Normaal gesproken heeft de directeur telefoonverbinding met elk kantoor. Maar bij autisme is een aantal van de verbindingen verbroken, met name die met de sociale afdelingen. Andere afdelingen hebben juist extra verbindingen gekregen, zoals de

ontwerpafdeling en de rekenkamer. Dat verklaart de ongelijke vaardigheden van veel autisten. De verbinding tussen mijn visuele cortex en de frontale cortex is bijvoorbeeld twee keer zo dik als die van normale mensen. Maar ik kan absoluut geen algebra.'

Grandin maakt zich zorgen om de kinderen die niet naar de universiteit kunnen of een diploma halen omdat hun vaardigheid zo specifiek is. 'Sommigen van hen eindigen als straatveger, terwijl ze in de computerindustrie zouden moeten zitten. Schoolbureaucratie moet omzeild kunnen worden!'

Frisgewassen nerds

Niet-autisten schenken volgens de professor vaak te veel aandacht aan het gebrek aan emotionele verbondenheid van autisten met de mensen in hun omgeving. Grandin zou liever zien dat er meer wordt gedaan om de kwaliteit van leven voor autisten te verbeteren. Aandacht bijvoorbeeld voor de carrièreontwikkeling van mensen met het syndroom van Asperger, een milde vorm van autisme. 'Die emotionele verbondenheid komt er waarschijnlijk toch nooit. Je kunt een *nerd* niet in iets anders veranderen. Maar zorg dat hij een carrière krijgt waarin hij gelukkig kan zijn. *I wanna see 'em working for Google!*'

'Ik gok dat op zijn minst 25 procent van de mensen in de computerindustrie een milde vorm van Asperger heeft. Dat zijn de gelukkigen. We zouden geen computers hebben zonder hen! Zij houden Google draaiende, zij houden Silicon Valley draaiende. Iedereen wil de nieuwste mobiele telefoons... Wel, sociale mensen ontwikkelen die niet.'

Maar, een nerd moet wel sociale vaardigheden leren. Hij moet een beleefde nerd zijn. En een schone nerd, geen vieze slons. Wist je dat Google de was van hun werknemers doet? *Yep*. Ze willen dat hun nerds schoon zijn. Ze geven ze ook goed te eten. Ze moeten voor ze zorgen.'

Temple Grandin zorgt voor zichzelf. Ze kookt nooit. Ze luncht buiten de deur en eet 's ochtends en 's avonds fruit en yoghurt. Ze is nooit getrouwd. 'Ik ben een beetje getrouwd met mijn werk,' zegt ze terwijl ze toch een beetje triest kijkt. 'En dat is wel oké.' Of ze ooit weleens verliefd is geweest? 'Hm, nee... ik denk niet dat dat circuit is aangesloten.'

